

BEVAR MIG VEL

Nyhedsbrev februar 2008

www.fbl-holbaek.dk

Tidskriftet
BEVAR MIG VEL
udgives af

Foreningen for
Bygnings- og Landskabskultur
i Holbæk Kommune

Bestyrelsen

Peter Sørenius, formand
Bakkekammen 27
4300 Holbæk
e-mail: peter.sorenius@kroppedal.dk

Steen Olsen, kasserer
Studiestræde 11
4300 Holbæk
e-mail: sh.olsen@get2net.dk

Ole PB Nielsen, sekretær og arkivar
Rolighedsstræde 18
4300 Holbæk
e-mail: opbn@hotmail.com

Steen-Kristian Eriksen, bestyrelsesmedlem
Nyvej 3
4440 Mørkøv
e-mail: ske@3f.dk

Peter Korsgaard, bestyrelsesmedlem
Stillidsvej 27
4300 Holbæk
e-mail: korsgd@tiscali.dk

Suppleanter til bestyrelsen

Henning Hansen
Klosterporten 12
4300 Holbæk
e-mail: henning@holb-kgd.dk

Paul Syberg
Gl. Skovvej 50
4340 Tølløse
e-mail: syberg@privat.dk

Vivi Rudbæk Lausen
Lindestien 5
4340 Tølløse
e-mail: vrla@mail.dk

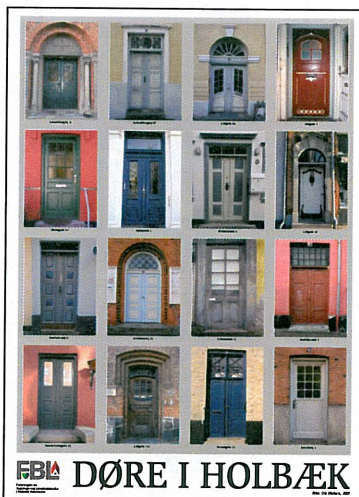
Ole Ramskov
Falkevej 5
4300 Holbæk
e-mail: olegrethe@post.tele.dk

Redaktion (ansvarshavende) Peter Sørenius

Firmamedlemskaber:

Arkitekt Jørgen Herold Andersen A/S
Arkitektgruppen Holbæk A/S
Arkitekt Leif Bahn MAA
Træ Industri Byg
Rådg. Ing. Oluf Jørgensen A/S
Holbæk Kirkeg. & Kremat
Holbæk Malerservice
E. H. Jørgensens Sønner
Realkredit Danmark
Andelslandsbyen Nyvang
Sparekassen Sjælland
Superfos Emballage A/S
Nordea
Landinsp. Henn. Østergaard
Marco Plan Entreprise A/S
Carl Petersen A/S
Holbæk Rørmontage
Holmegaard & Bertelsen
Holbæk Trælasthanhandel A/S
L.N. Agentur Iceman
Holbæk Stadsarkiv
Ark. Thomas Kullegaard A/S
P.C. Vinduer og Døre A/S
GRAND v/ Ulrik Lønberg
Jyske Bank
Malermester Mogens Eriksen
Vesterlunds Ejendomskontor

Firmamedlemskab koster kr. 350,- pr. år

FBL plakaten *Døre i Holbæk*. Pris 50,-
Kan købes hos Holbæk Museum,
Holbæk Turistkontor og Vandrejhemmet.
Foto: Ole PB Nielsen

Generalforsamling

Onsdag den 12. marts 2008 kl 19.30

Samt foredrag om *Holbæk før og nu.*

På Holbæk Museum, Klosterstræde 18, 4300 Holbæk

Dagsorden for generalforsamlingen:

1. Valg af dirigent
2. Valg af referent
3. Beretning ved formanden for bestyrelsen
4. Forelæggelse af revideret regnskab til godkendelse
5. Behandling af eventuelle forslag fra bestyrelsen og medlemmerne
 - a) Bestyrelsen foreslår uændret kontingent:
Ordinære medlemmer kr. 150,-
Firmamedlemmer kr. 350,-
6. Valg af bestyrelsesmedlemmer

På valg:
Steen Kristian Eriksen
Steen Olsen
der alle modtager genvalg

Supplanter:
Henning Hansen
Vivi Rudbæk Lausen
Paul Syberg
Ole Ramskov
der alle modtager genvalg

7. Valg af revisorer og revisorsupplant
Leif Bahn
Peter Linstow
Peter Blumensaadt (suppl.)
der alle modtager genvalg

8. Eventuelt

På bestyrelsens vegne
Peter Sorenus
Formand

Kl. 20.00

Umiddelbart efter generalforsamlingen den 12. marts 2008

- følger et foredrag om *Holbæk før og nu.*

Der er gratis adgang samt plads til spørgsmål og debat.

Formandens årsberetning 2007 for FBL-Holbæk

Kommunereformen, der trådte i kraft 1. januar 2007, har betydet, at Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur i Holbæk Kommune har fået en stor arbejdsmæssig udfordring i kraft af et meget stort virkeområde. Da det samtidig er lykkedes at få Holbæk Kommune til at sende os samtlige nye lokalplanforslag, miljøscreeninger osv. før de kommer i offentlig høring, har vi haft mulighed for at ytre os i håb om at kunne påvirke beslutningsprocessen. Foreningen har i årets løb endvidere deltaget i flere møder med kommunale byplanlæggere. Desværre er dette arbejde ikke så ofte synligt for offentligheden og heller ikke altid for foreningens medlemmer. Men nogle artikler og læserbreve i Holbæk Amts Venstreblad er det da blevet til. Et muligt Føtex-byggeri i Smedelundsgade har været genstand for bestyrelsens særlige opmærksomhed, da en stor del af gadens historiske bygninger var i fare for at blive nedrevet.

Også kirkepladskarreen (Smedelundsgade-Ahlgade-Klosterstræde-Kirkestræde) har været særlig drøftet. Bestyrelsen indsendte bl.a. følgende høringssvar i henhold til Lov om miljøvurdering:

"...Lad det være sagt med det samme: Forslaget rummer mange takter, nogle tilsyneladende fine, men melodien er blevet væk.

Bestyrelsen har i fællesskab haft lejlighed til at drøfte det til forslaget vedsendte kortmateriale. Det er desværre ikke ganske klart, hvordan materialet skal tolkes. Et eksempel: Kortbilag 3 skal illustrere byggemuligheder og opererer angiveligt med fire forskellige grader af "arealanvendelighed". En a) rummer bygninger, der skal bevares (giver ikke mulighed for nybyggeri), og de tre andre kategorier b) Tillades ombygget/ evt. nybyggeri, c) Kan nedrives og d) Forventes nedrevet. Sammenholdt rummer de tre sidste kategorier en betragtelig bygningsmasse af varierende alder og varierende bevaringsværdi – placeret i bymidten i en historisk by, ved byens middelalderlige hovedstrøg, kirke og museumskompleks.

Ved byfortætning er der altid tale om at bygge på "skuldrene" af andet byggeri og af tidligere strukturer. Der er derfor meget hyppigt tale om, at noget eksisterende skal vige for noget nyt. Og her står vi ved et skisma: Bygningen i fare for nedrivning er måske udtjent og funktionstømt, forbygget og i en ny optik grim, en klods om benet eller upassende. Den er i hvert fald i vejen for de nye planer, der enten udtalt eller implicit tolkes, udlægges og lanceres som fremskridt.

Men bygningen kan stadig besidde kvaliteter som repræsentant for en epoke i vor fælles historie, eller det vi har valgt som fælles historie - bybilledet, sjælen og af nogle betragtet som en umistelig del af samme. Hvis mange historiske bygninger over kort tid udsættes for trusler om sanering eller faktisk bliver nedrevet, er der tale om så voldsomt et indgreb, at det kan sammenlignes med kirurgisk amputation, hvor end ikke omridset af en brugbar protese øjnes.

Hvis det nye, som bliver bygget, i tilgift har ringe arkitektonisk kvalitet eller blot er jævnt kedeligt, har man gjort byen en bjørnetjeneste af historiske dimensioner. Det er klart, at der må byfornyelse til, men det bør ske med finfølelse og respekt - og da også gerne med visioner.

Før man giver tilladelse til nedrivninger, er det derfor vigtigt med en åbenhjertig og seriøs drøftelse af, hvad der kan/ må opføres i tilfælde af, at nedrivning/ sanering er uomgængeligt. Hvad skal erstatte det tabte?"

Bestyrelsen har besluttet at vælge sine kampe med omhu og vil i større grad også fokusere på positive frembringelser. Eksempler på disse er foreningens deltagelse med en informationspavillon på Store Havnedag den 12. maj, hvortil der med salg for øje var fremstillet et antal T-shirts med foreningens logo og "Bevar Mig Vel" påtrykt. Endvidere var til lejligheden trykt en flot plakat med eksempler på forskellige døre i Holbæk. Ole PB Nielsen, der er foreningens sekretær, har stået for såvel fotografier som udvælgelse. Dagen var velbesøgt, og foreningens pavillon på havnen nød godt af særlig "bevaringsmusik" forestået af Ole Ramskov og "Baggårdens Bolsjer". Ved den lejlighed fik foreningen en del nye medlemmer.

FBL-Holbæk er af landsforeningen blevet bedt om at være vært for årsmødet i 2008. Det er naturligvis en ære og vil samtidig sætte fokus på kommunen, dens bygninger og landskabelige kvaliteter. Årsmødet strækker sig over 3 dage – 23.-25. maj. Plan- og programlægning ventedes at betyde øget arbejdsbyrde, hvorfor vi valgte ikke at bruge ressourcer på at markere Bygningskulturens Dag i september 2007. En særlig arbejdsgruppe fra bestyrelsen har fået stablet et meget fint program på benene.

Peter Sorenus, formand i FBL

Da vi havde villakvarter i Holbæk

Indtil slutningen af 1800-tallet boede så godt som alle holbækkere inde i byen. Således var der kun få huse vest for hotel Isefjord. Det var også karakteristisk, at de ugifte ansatte fik kost og logi hos deres arbejdsgiver – som jo også boede inde i byen. Dette mønster gik i opløsning i slutningen af 1800-tallet, i Holbæk noget senere end i de fleste købstæder. Herefter flyttede de "store" i byerne ud i "villakvarterer" med store bygninger og flere tjenestefolk. Den første, som flyttede på landet, var konsul Smith, som havde en stor købmandsforretning på

Den første villa på Kalundborgvej, nr. 71. Villaen er faktisk ikke så stor i forhold til den store børneskole, som flyttede med fra Ahlgade.

Villa Esmark. Denne byggestil, noget inspireret af opfattelsen af vikingetid iblandt centraleuropæisk inspiration, er der flere eksempler på, den var meget tidstypisk.

Villa Marina blev bygget af Grønlund Thomsen, en stor manufakturhandler (Ahlgade 17). Det siges, at han også havde grunden overfor og lod den stå ubebygget, så han var sikker på fjordudsigt. Det er jo også passende med det navn.

Lidt længere ude ad vejen er Villa Alba i hvert fald ikke hvid længere.

Ahlgade 15-17. Den brændte i 1895, og han greb chancen for at bygge nyt og tidssvarende både på grunden og til sig selv privat. Han flyttede langt uden for byen, hvor der hverken var gadelygter eller anden civilisation, og døtrene var ved at gå ud af deres gode skind. Villaen står endnu, det er Kalundborgvej 71, og vi synes jo nok i dag, at det ikke er så langt væk. Andre, gerne købmænd, sagførere, redaktører og bankdirektører, fulgte efter – og nogle af de store håndværkere byggede også langs Kalundborgvej.

Dette stykke vej hed faktisk "Villakvarteret" og blev først senere omdøbt til Kalundborgvej. Der var også det specielle ved det, at det ikke hørte med til Holbæk kommune, men til Tveje Merløse kommune – så det var skattely. Men "Villakvarteret" blev ikke rigtigt til noget. Det var meget med politik og med, til hvilken side byen skulle vokse. Nogle ejede grundene mod vest, andre dem mod øst. Så det er svært at erkende det som villakvarter i dag, og der er også lidt villaer i Østbyen: blandt andet ved Munkholmvej og på Bakkekammen.

Det er sværere at bevare fattigdom end rigdom, og mange af bygningerne står velholdt og uden de store ændringer i dag. Så de er ikke truede. Men de opleves ikke så stærkt som i mange andre købstæder – dels var villaperioden nok kortere end i andre byer, dels er de spredt flere steder og med andre bygningstyper blandet ind i mellem.

Peter Korsgaard, bestyrelsesmedlem i FBL

En nyligt restaureret villa er nr. 61, og man har pænt holdt sig til stilen – megen ros. En særlig ros, fordi guldfasanen efter nogle års ophold på jorden er kommet tilbage i forfrisket tilstand. Den var oprindeligt ejet af læderhandler J. Petersen.

Isenkræmmer Bjørn har ejet denne store villa, som nu ejes af Serapion. Verandaen – som nu er udmærket at opholde sig i – formindsker indtrykket af symmetri.

"Vikingen"

Nr. 50

Nr. 52A

"Vikingen" er stolt af sin stil. Stilen genkendes også i 52A, hvor bankdirektør Bierbum boede. Det er et meget fashionabelt område her op ad Strandparken; i den store villa nr. 56A boede manufakturhandler og -grossist Tiedemann (når han ellers var i Holbæk), som havde givet Strandparken til kommunen, i nr. 50 ned mod vandet boede fabrikant H.H. Christiansen (Hotaco), og nr. 48 beboedes af købmand Th. Pedersen (Ahlgade 5). Fra det sidste findes på lokalarkivet en serie spændende interieurbilleder.

Remisen i Tølløse

Tølløse bys historie knytter sig uundgåeligt til jernbanen. Byen er vokset op omkring stationen som en typisk stationsby med erhverv, boliger og forretninger. Meget er forsvundet af det oprindelige, og kun få bygninger er tilbage af byens kulturarv.

Industrialiseringen

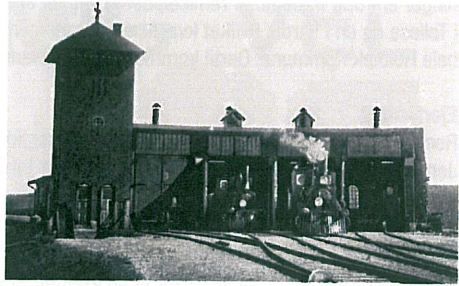
Fra 1847 og gennem resten af århundredet udvikledes den danske infrastruktur med anlægget af de første jernbaner. Udviklingen skete hovedsagelig på grund af landbrugets eksportinteresser. Ændringen betød en markant befolkningstilvækst i bysamfundene, og i tiden efter 1870 opstod mange nye byer, stationsbyer, som Tølløse. I disse byer voksede et nyt handelsliv med købmændsgårde, små håndværksvirksomheder, liberale erhverv og mindre industrier til fordel for landbefolkningen.

Jernbanenettet

Godsejerne i Nordvestsjælland ønskede en jernbane fra Roskilde til Kalundborg over Holbæk, det vi i dag kalder Nordvestbanen. I 1868 nedsattes et jernbaneudvalg som på kort tid indsamlede tilsagn på aktietegning for mere end 400.000 rigsdaler. Dermed kunne man begynde at anlægge Nordvestbanen, og strækningen blev åbnet 30. december 1874. Høng-Tølløse Jernbane (HTJ) stiftedes i efteråret 1900 og blev finansieret af kommunerne og af private aktionærer. Den 9. december 1901 blev privatbanen indviet, og dermed blev Tølløse et trafikknudepunkt med nem adgang til oplandet på Midtsjælland. I dag forbinder Høng-Tølløse Jernbanen købstæderne Slagelse og Holbæk.

Remisen

Imellem statsbanernes og privatbanernes spor opførte privatbanen en lokomotivremise med fire spor. Bygningen er fra 1902 med en tilbygning fra 1943. Byggherren af remisen er den kendte statsbanearkitekt Heinrich Wenck, der bl. a. har bygget Hovedbanegården, Østerport station, Helsingør station m.fl. Mange af hans byg-

ninger er i dag fredede. Af remiser, der er tegnet af H. Wenck, er der kun 2 enkeltstående tilbage, nemlig den i Tølløse og en i Varde, hvilket kvalificerer bygningen til ikke alene at være et fyrtårn for Tølløse, men også for hele Holbæk Kommune. Dertil kommer, at der på landsplan ikke er mange remiser tilbage.

Ejerforhold

Remisen ejes af Vestsjællands Lokalbåner A/S, der ikke længere bruger remisen. En overgang benyttede Dansk Jernbane Klub remisen til at istandsætte deres togvogne i. Desværre blæste stormen i 2005 et stort hul i vestsiden af remisen, og siden er der nedtaget mursten og bærende bjælker, så remisen i dag fremstår som en påbegyndt ruin. Da hverken Vestsjællands Lokalbåner A/S (VLB) eller Dansk Jernbane Klub har midler til at restaurere bygningen med eller sørge for den fremtidige drift og vedligeholdelse, står bygningen i dag til nedrivning. VLB er dog positive overfor en eventuel istandsættelse af bygningen, hvis der kan findes anvendelse for bygningen og midler til istandsættelse, drift og vedligeholdelse.

Støtteforeningen "Remisen Tølløse"

En gruppe af borgere og foreninger har nedsat en arbejdsgruppe, der vil prøve at bevare remisen. Gruppen vil i begyndelsen af 2008 forsøge at etablere støtteforeningen "Remisen Tølløse", og som medlem af foreningen forpligtiger man sig alene til at støtte op om projektets gennemførelse. Det egentlige planlægnings- og istandsættelsesarbejde forventes udført af professionelle, og midler til både sikring af bygningen og selve istandsættelsen søges hos diverse fonde. Medlemskab af støtteforeningen tilkendegiver overfor omgivelserne, at man ønsker remisen bevaret som det unikke vartegn, den er for byen Tølløse. På nuværende tidspunkt har lidt over 60 personer tilkendegivet deres støtte til projektet.

Yderligere oplysninger kan ses på gruppens hjemmeside <http://remisen.tollosenet.dk>, hvor oplysninger om remisens historie, forslag til vedtægter for støtteforeningen samt kontaktinformation er udlagt.

Kulturarven forsvinder

I Tølløse er der ganske få bygninger tilbage, der kan vidne om byens driftige forgængere. Lad os derfor håbe, at det lykkes at bevare remisen, der på mange måder er unik for byen og kommunen.

Vivi Lausen, suppleant i FBL og formand for Lokalthistorisk Forening for Tølløse Egnen

Kilder: Tølløse Lokalkrav og Høng-Tølløse Jernbane 100 år udgivet af Dansk Jernbane - Klub

